

“I have nobody, I need someone.
My name is Amanda Todd”

En kvalitativ studie om mobbning på sociala medier

Johanna Christensen & Anna Lindgren

Examinator: Carolina Martinez

Handledare: Nils Holmberg

Medie- och kommunikationsvetenskap
Institutionen för kommunikation och medier
Lunds universitet

B-uppsats, MKVA21:4, HT 2012

Sammanfattning

Författare: Anna Lindgren & Johanna Christensen

Ämne: Medie- och kommunikationsvetenskap

Institution: Institutionen för kommunikation och medier, Lunds universitet

15-åriga Amanda Todd från Kanada blev utsatt för nätmobbning och trakasserier, så till den grad att hon valde att ta sitt eget liv i oktober 2012. Fallet har fått förvånansvärt lite uppmärksamhet i svenska medier, och nätmobbning är ett fenomen som är relativt outforskat i Sverige. Denna uppsats undersöker mobbningens uttryck i den digitala världen, i åldersgruppen 13-16 år, och hur den skiljer sig från den traditionella mobbningens uttrycksformer. Vidare sätts nätmobbningen i förhållande till det digitala identitetsskapandet och nätmobbningen problematiseras även ur ett genusperspektiv. Syftet var att göra en undersökande studie kring fenomenet nätmobbning där ungdomarnas egna upplevelse och definition har varit i centrum. Genom en kvalitativ ansats har vi utfört semistrukturerade intervjuer med 9 respondenter i åldrarna 13-16 år för att besvara våra frågeställningar. Inom de alltmer visuella sociala medierna, blir fokus på utseende och sexualitet tydligt framträdande, något som nätmobbningen ofta kretsar kring. Ungdomarna upplevde att man ensam bar ansvaret för det egna handlandet och konsekvenserna av det egna agerandet, vilket kan förstås som en konsekvens av samhällets individualisering.

Nyckelord: Nätmobbning, identitet, genus, sociala medier

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	s. 4
1.1 Fallet Amanda Todd.....	s. 4
1.2 Tidigare forskning.....	s. 5
1.3 Ungdomars användning av sociala medier.....	s. 6
2. Teori	s. 7
2.1 Nätmobbning genom sociala nätverk.....	s. 7
2.2 Sociala nätverk och individualisering.....	s. 8
2.3 Det digitaliserade identitetsprojektet.....	s. 9
2.4 Ungas reproduktion av rådande normer och ideal online ur ett genusperspektiv.....	s. 9
2.4.1 Den dubbla bestraffningen.....	s. 11
3. Syfte och problemformulering	s. 12
3.1 Frågeställningar.....	s. 12
4. Metod	s. 13
4.1 Deltagare.....	s. 13
4.2 Urval.....	s. 14
4.3 Genomförande och utrustning.....	s. 14
5. Analys	s. 16
5.1 Sammanfattning av det empiriska materialet.....	s. 16
5.2 Respondenternas definition av mobbning.....	s. 17
5.3 Mobbning via sociala medier.....	s. 18
5.4 Reproduktion av normer och ideal - de visuella sociala medierna.....	s. 20
5.5 Individualiseringen som en bidragande faktor.....	s. 23
5.6 Sexualiserade bilder - den dubbla bestraffningen.....	s. 24
5.7 Att nå popularitet - en slags maktutövning.....	s. 26
6. Konklusion	s. 28
6.1 Slutdiskussion.....	s. 29
Referenslitteratur	s. 31
Bilagor	s. 33

1. Inledning och bakgrund

De sociala nätverken har utvecklats till en arena för mobbning, vilket tycks vara ett omfattande samhällsfenomen. Användarna har ingen kontroll över den information som sprids via de sociala medierna och digitaliseringen medför att material kan reproduceras i ett oändligt antal (Shariff 2008:33), vilket bidrar till att mobbningen får en allt större räckvidd. Flickor är mer utsatta för nätmobbning och mycket av mobbningen handlar om utseende och sexualitet. Av tidigare studier att döma är unga flickor dessutom mer benägna att influeras av medier och de rådande kulturella föreställningar som finns, då de formar sin identitet (Stern 2007:2). Idag omfattas identitetsprojektet även av den digitala identiteten, vilket i sin tur blir föremål för nätmobbningen.

1.1 Fallet Amanda Todd

“I have nobody, I need someone. My name is Amanda Todd”, ett citat ur en Youtube-video där den 15-åriga flickan Amanda Todd berättar om hur hon blivit mobbad en längre tid. Videon har hittills visats mer än 13 miljoner gånger på Youtube. En kort tid efter att den unga kanadensiska flickan publicerade videon tog hon sitt liv, till följd av att hon blivit utsatt för mobbning, både via sociala medier och i skolan. Genom Youtube-videon berättar Amanda Todd hur hon först fick komplimanger för sitt utseende, för att sedan uppmuntras till att visa bröstet på en webbkamera-chatt. Senare användes de avklädda bilderna till utpressning; om inte flickan ställde upp på att visa upp mer naket, skulle bilderna spridas på nätet - vilket de också senare gjorde. En för Todd främmande person gjorde ett Facebook-konto med bilden av hennes bröst som profilbild. Detta blev början på mobbningen, trakasserierna och utanförskapet. Vid ett tillfälle blev flickan fysiskt misshandlad på sin nya skola. Todd drabbades av ångest, depressioner och paniksyndrom. Trots att hon bytte skola och flyttade till en ny stad förföljde mobbarna henne via de sociala medierna, vilket drev henne att begå självmord den 10 oktober 2012. I videon berättar Todd med hjälp av skrivna lappar hur mobbningen utvecklades och på en lapp har hon skrivit; “It’s out there forever” om den avklädda bilden (Youtube-video 1). Detta förtydligar problematiken med reproduceringen av material online; en bild kan reproduceras i oändliga upplagor.

Även efter hennes död fortsätter trakasserierna i form av elaka kommentarer på sociala forum såsom Facebook och genom videos på Youtube, nästan uteslutande handlar det om att “hon ville ju själv” och att det därför inte är synd om henne på något sätt och många menar vidare att andra människor tar livet av sig för allvarigare saker än så (t.ex. Youtube-video 2).

1.2 Tidigare forskning

Fallet Amanda Todd har fått stor medial uppmärksamhet internationellt och har väckt starka känslor. Rapporteringen av detta specifika fall har dock varit begränsad i svenska medier och det finns relativt lite forskning i Sverige om mobbning på sociala medier. Däremot finns det många internationella studier kring ungdomars internetanvändning, bland annat med fokus på genusrepresentation och sexualitet (Subrahmanyam, Greenfield & Tynes 2004, Stern 2007, Manago et al. 2008), det är dock inte fullt lika ofta som det specifika ämnet nätmobbning berörs. Det finns ett antal utländska studier kring nätmobbning, vilka vi kommer att referera till löpande, och sätta i relation till vårt egna empiriska material.

Studier har visat att det finns en skillnad mellan hur kvinnor och män framställs kring sexualbrott i nyhetssammanhang i roll av offer, hur fokus många gånger läggs på kvinnans sexualitet istället på förövaren. Detta skapar en bild av att det till stor del var kvinnans eget fel att hon blev utsatt (Shariff 2008:107). De många elaka kommentarerna kring fallet Amanda Todd visar att detta är en bild som även lever i dagens samhälle, en “skyll dig själv-mentalitet” som verkar gälla båda könen.

Tidigare forskning kring genus och sexualitet på sociala medier tyder på att ungdomar experimenterar med sin sexualitet online. Bland annat kommer detta till uttryck via de anonymiserade namn de ger sig själva, framförallt på online-chattar (Manago et al. 2008:448, Stern 2007:69f), där användarna har fiktiva namn. Ofta konnoterar de fiktiva namnen stereotypa genusroller, där flickorna använder namn som *babygirl*, *hotgrl*, *princessdabrat*, medan pojkarna valde namn som *armorcrewman20*, *tjhockeyguy* etc. (Subrahmanyam, Greenfield & Tynes 2004:659). Generellt återfinns de kulturellt konstruerade förväntningarna på vad det innebär att vara man eller kvinna, även på de sociala nätverken. Flickor porträtterar sig själva som attraktiva och relationsinriktade, medan pojkarna framstår som starka och

mäktiga (Manago et. al. 2008:455). Samma personer som berör sexualitet i den ena chat-konversationen, kan i den nästa diskutera Gud, kyrkan, och faran med att känna sig frestad av sex, vilket synliggör individens reflexivitet online. Således bekräftas teorier som menar att identiteten aldrig är fixerad, utan snarare i ständig omförhandling beroende på vilken kontext individerna rör sig inom (Stern 2007:70), något även vi vill knyta an till i teori och analys.

1.3 Ungdomars användning av sociala medier

Ungas användning av internet i hemmet ökar ständigt. Det är framförallt flickor som är mest aktiva på de sociala nätverken, då det är de som oftast lägger upp digitala bilder genom de sociala medierna, och är uppkopplade både via telefon och dator. Pojkarna är däremot mer aktiva i intressebaserade nätverk och spelar mer spel online (Findahl 2012:8ff, 20ff). De sociala forumen idag har allt mer utvecklade verktyg som tillåter användarna en kontroll och tydlig översikt över vilka som ges tillträde till deras onlineaktiviteter, så som bilder, information och meddelanden. En funktion som den stora majoriteten av ungdomarna väljer och använder medvetet (Subrahmanyam & Greenfield 2008:123). Kommunikation genom sociala medier sker främst med redan befästa bekantskaper och vänner. Den ökade kommunikationen genom dessa medier bidrar också till en avpersonifiering av den mellanmännsliga kommunikationen. Att kommunikationen även kan ske anonymt underlättar för både sexuella och rasistiska trakasserier. En annan effekt är expanderingen av det sociala nätverket; de flesta har idag flera hundra vänner på sidor som Facebook. Många är ytliga bekantskaper, vilka inte borde förstås som samma slags vänner som vi har utanför de sociala medierna (Bauman 2011:108). Även om de flesta ungdomar inte använder sig av påhittade identiteter på internet där de skapar och upptäcker nya sidor hos sig själva, övar de ständigt på att presentera och tillkännage sig själva genom de olika nätverksformerna, något som är en viktig del av identitetsskapandet (ibid:139f). Med denna expansion av de sociala nätverken och vikten av identitetsskapandet online, blir det inte svårt att se varför mobbningen delvis har förflyttats från skolgården till de sociala medierna. Vi avser i analysen att närmare studera betydelsen för gemenskapen på de sociala forumen i förhållande till identitetsskapandet och vilka konsekvenser det kan tänkas få gällande mobbningen på nätet.

2. Teori

2.1 Nätmobbning genom sociala nätverk

Alice Marwick och Danah Boyd beskriver i sin studie kring nätmobbning hur ungdomarna väljer att benämna mobbningen som "drama" vilket bagatelliserar det som verkligen försiggår. Det är en stor emotionell kostnad som krävs för att se sig själv som offer eller förövare. Detta ser forskarna som en försvarsmekanism, genom benämningen "drama" kan den utsatte skylla mobbaren för att bara vilja ha uppmärksamhet och personen som mobbar kan gömma sig bakom förklaringen att de bara skämtade. Det blir ett sätt för ungdomarna att ta kontroll över en situation som de annars står maktlösa inför. Marwick och Boyd talar om vikten av att se fenomenet ur ungdomarnas perspektiv och ta hänsyn till de höga personliga kostnaderna. För att kunna göra en förändring krävs ett stort stöd från omgivningen; såväl från hemmet, skolan och vänner - ett socialt skyddsnet som få ungdomar upplever att de har. Det är också viktigt att inse att det är en lång känslösam process att ta sig ur rollen som utsatt (Marwick & Boyd 2011:35).

Shaheen Shariff argumenterar i boken *Cyberbullying - Issues and solutions for the school, the classroom and the home* kring mobbningen som en ständigt pågående maktbalans mellan eleverna där utfrysning är ett viktigt verktyg. Förövaren får ofta ett stort stöd omkring sig från andra elever, något som inom nätmobbningen blir än mer synbart (Shariff 2008:16). Även Shariff nämner hur ungdomarna använder språket på ett sätt som gör det svårt för vuxna att förstå vad som försiggår. Eleverna använder ord som "gay", "hora", "tönt" och "bitch" som en del av en intim jargong men då samma ord används mot elever som inte är en del av den slutna gemenskapen blir orden istället menade som direkta elakheter (ibid:28ff), detta gör det svårt för vuxna såsom lärare att avgöra skillnaden på vad som är vad och veta när det är dags att ingripa. En intressant aspekt är också att ord som gay och bög sällan anspelar på någons sexualitet utan mer används för att visa ogillande mot t. ex en person, vad någon har på sig eller ett ämne i skolan som man inte gillar (ibid:13f). Nätmobbningen är i de flesta fall en förlängning eller en del av den redan pågående verbala mobbningen, men genom nätmobbningen är det lättare att angripa någon med längre varaktighet, som genom de sociala medierna lättare reproduceras och sprids (ibid:29f).

Med utgångspunkt i Marwick & Boyds (2011) samt Shariffs (2008) resonemang, avser vi att ställa dessa tidigare studier i förhållande till våra respondenters egna erfarenheter och upplevelser. Vår strävan är att tydliggöra skillnaderna mellan den traditionella mobbningen och den som sker över nätet.

2.2 Sociala nätverk och individualisering

Individualiseringsprocessen är ett fenomen som kan kopplas till den kommunikationsteknologiska utvecklingen, där internet kan ses som en ny infrastruktur snarare än ett nytt massmedium. De sociala nätverken som existerar på internet kännetecknas av flyktighet, tillfällighet och flexibilitet, till skillnad från formella organisationer, då individer tenderar att gå med och gå ur under korta tidsspann (Bauman 2011:108, Bjereld & Demker 2011:27, 30). Detta leder till minskad trygghet för individen (Bauman 2011:109) och upplevelsen av gruppstillhörighet missgynnas (Bjereld & Demker 2011:30), vilket kan ses som en beståndsdel i en pågående individualisering. Individualisering innebär att människor i allt mindre utsträckning identifierar sig med gruppstillhörigheter och således befriar sig från kollektivitet (ibid:19, 31). Ansvar för det egna livsödet läggs alltmer på den enskilda individen (Bauman 2011:104), i vad Bjereld och Demker (2011:16ff) benämner ett postpolitiskt samhälle. Med metaforiska beskrivningar om hur familjer själva löser sina livspussel kring köksbordet, reduceras politiken till ett onödigt väsen. Metaforerna konnoterar kärnfamilj med mamma, pappa och barn, och exkluderar således de marginaliserade i samhället. Att politiken förflyttas från sammanträdesrummet till köksbordet är ett fenomen som befäster klasskillnader, och får dessa att framstå som självklara. Individualiseringen medför att individen på sätt och vis får mer makt, men därtill följer ett större ansvar att ta sig an samhällsfrågor och problem, vilket undersökningar visar att många inte är villiga att faktiskt engagera sig i (ibid:71f). Internet förändrar förutsättningarna för såväl maktutövning, normskapande och för människors identitetsprojekt (ibid:27). Även om de samhällsfrågorna finns kvar, så tycks individen alltmer bestämma huruvida de vill efterleva dem eller inte (ibid:68).

Med internet som en arena för maktuttryck, normbildning och identitetskapande, avser vi att nedan utveckla teorier som fokuserar på dessa områden, samt i analysen koppla dessa teorier

och begrepp till nätmobbingen. Med hjälp av Baumans (2011) samt Bjereld och Demkers (2011) teorier kring det individualiserade samhället, kan vi vidare förstå varför ingen tycks ta nätmobbingen på allvar.

2.3 Det digitaliserade identitetsprojektet

Bjereld och Demker (2011:19) menar att individer idag har allt fler valmöjligheter, och väljer i stor mån sin livsstil, något som ytterligare kan förstås med Giddens (1999) resonemang kring identitetskapande. Anthony Giddens har myntat begreppet urbäddningsmekanismer som innefattar hur lokala händelser plockas ur sin kontext och argumenterar vidare hur detta påverkar vårt dagliga leverne. Giddens beskriver självidentiteten som ett reflexivt projekt med en strävan att upprätthålla en sammanhållande men ständigt reviderad biografisk berättelse. Denna process äger rum i en kontext full av valmöjligheter och växer i takt med att den lokala kontexten allt mer suddas ut och vi ges en hel värld av möjliga val. Den ständigt ökande produktionen av livsstilsalternativ, tillgång, det sociala livets öppenhet så som bloggar och Facebook samt mångfalden av auktoriteter i form av olika experter bidrar till att livsstilsval tar en allt större plats i vår vardag (ibid:14). Denna reflexiva process som beskriver förändringen av självet sker alltmer utan det lokala skydds nätet som istället ersatts av fler och opersonligare kontakter. Detta menar många bidrar till en försvagning av självkänslan och kontakten med sitt inre liv. I detta virrvarr av valmöjligheter är det lätt för individen att känna sig ensam och vilse i det reflexiva projektet av självet (ibid:46). Då en stor del av den personliga utvecklingen består av att konstruera könsidentiteten (Subrahmanyam, Greenfield & Tynes 2004:653f), samt då vi under forskningsprocessen såg en tydlig genusaspekt, blir det nödvändigt att fördjupa sig i ungdomars sexualitet och hur normer och ideal påverkar deras identitetsprojekt online. Därför ämnar vi undersöka hur nätmobbingen kan förstås ur ett genusperspektiv.

2.4 Ungas reproduktion av rådande normer och ideal ur ett genusperspektiv

Stern (2007:67) menar att flickors uppfattning om vad som är feminint, och därtill även sextigt, skapas till stor del genom att många ungdomar omger sig med tidningar, teve, filmer

och konsumtionsvaror. Dessa medier och varor säljer i sig självt en bild av den normativa feminiteten och sexualiteten, som unga flickor tror att de både kan köpa och efterlikna.

Gauntlett (2008) har utförligare redogjort för forskning kring mediernas betydelse för genusreproduktion ur både mäns och kvinnors perspektiv. Historiskt finns det skillnader i hur kvinnor och män framställs i medierna. I takt med att idealen för män och kvinnor förändras, ser även de mediala framställningarna annorlunda ut. Fram till och med 80-talet har män ofta framställts som hjälten i filmer, medan kvinnan haft en mer sekundär roll (Gauntlett 2008:51), och i tidningar och inom reklam var kvinnan ofta förknippad med hemmet, icke-betalt arbete, matlagning, skönhet och mode (ibid:54ff). Mannen framställdes däremot ofta som den aktiva karriäristen med högre intelligens och förekom oftare än kvinnor i de flesta mediala sammanhang (ibid:60f). Då tidningen *Cosmopolitan* lanserades i början på 70-talet, förmedlades även en radikalt annorlunda bild av den sexuellt frigjorda kvinnan. Dock var det inkonsekventa reproduktioner av kvinnan som förmedlades, enligt *Cosmopolitan* skulle hon vara både sexig, framgångsrik, glamorös och aktivt arbetande, ena dagen ska hon vara nöjd med sin kropp och andra dagen ska hon banta. Denna typ av mångfacetterade framställningar har blivit allt vanligare i dagens medier (ibid:57f, 61). Vi ser idag allt mindre av den typiska hemmafrun och till förmån för mer varierade framställningar av både kvinnor och män, dock går det att se en del typiskt återkommande stereotypiseringar. Både kvinnor och män i mediala framställningar är idealt attraktiva enligt de kroppsliga normer som råder, och undersökningar visar att både män och kvinnor känner sig pressade av skönhetsidealen (ibid: 83, 86f, 98).

Med internet och dess möjligheter till icke-kroppslig interaktion, skulle man kunna tänka sig att det idag ges fler möjligheter att utmana rådande ideal och normer kring genus och sexualitet. Forskning kring ungas användning av sociala medier tyder dock på att så inte är fallet, utan att man snarare kan se flera exempel på hur rådande föreställningar om genus reproduceras på de sociala nätverken (Subrahmanyam, Greenfield & Tynes 2004, Stern 2007, Manago et al. 2008). Pojkar upplever, liksom flickor att det finns en viss förväntan på dem att framstå som attraktiva, och även de gör ett medvetet val om vilka bilder de exponerar på de sociala medierna. Dock tycks ungdomarna ha en föreställning om att utseendefixering är en feminin egenskap, och både pojkar och flickor menar att pojkar inte borde vara för upptagna

av sitt yttre, då de i värsta fall riskerar att bli uppfattade som homosexuella (Manago et al. 2008:453f). Ungdomstiden är den tid då individer - biologiskt och kulturellt - genomgår sexuell utveckling (Stern 2007:67). Ungdomar har ett behov av att prata om sexualitet för att begripliggöra den, och idag har internet blivit en viktig mötesplats för diskussioner av detta slag (Subrahmanyam, Greenfield & Tynes 2004:653).

2.4.1 Den dubbla bestraffningen

Att framförallt flickor kan diskutera sex öppet online tyder på att internet kan vara ett forum som faktiskt hjälper dem ur föreställningen om att de ska vara oskuldsfulla och blyga (Stern 2007:73, Subrahmanyam, Greenfield & Tynes 2004:662). Dock finns det exempel på hur flickor som presenterar sexualiserade bilder av sig själva, får utstå kritik för detta och riskerar att bli kategoriserade som ”slampor”. Det leder till en balansgång, då unga flickor samtidigt ofta vill leva upp till föreställningen om att vara ett sexualiserat objekt (Manago et al. 2008:455). Detta fenomen kan förstås i förhållande till Berit Ås härskartekniker, varav en lyder *damned if you do and damned if you don't*, senare kallat *dubbel bestraffning*. Härskartekniken *dubbel bestraffning* innebär i sin korthet att kvinnor inte kan göra rätt, hur de än gör (Lönnroth 2008:12ff).

3. Syfte och problemformulering

Genom exemplet Amanda Todd har frågan om mobbning på internet kommit att aktualiseras. Vi vill undersöka hur de sociala medierna blivit en ny arena för mobbning, i en tid då ungdomars internetanvändning ständigt tycks öka. Idag behöver mobbarna inte vara fysiskt närvarande vid kränkningarna och den utsatte kan inte längre fly undan, eftersom mobbningen nu indirekt äger rum innanför hemmets väggar, via hemmets dator. Som en konsekvens av att det inte går att kontrollera material som sprids via de sociala medierna, står den utsatte försvarslös.

Vi vill sätta fallet Amanda Todd i ett större sammanhang och kontext, för att se om Amanda Todd kan ses som en representant för ett fenomen som även existerar i Sverige. Därmed blir Amanda Todd den röda tråden genom vårt arbete. Vi avser undersöka hur nätmobbning tar sig uttryck bland svenska ungdomar, eftersom området ännu är relativt outforskat i Sverige. Vi har valt att inte definiera begreppet mobbning på förhand, utan har haft ett undersökande förhållningssätt, då vi intresserat oss för ungdomarnas upplevelser kring fenomenet.

3.1 Frågeställningar

Den huvudsakliga frågeställningen vi utgått från är följande:

- Vilka erfarenheter har ungdomar mellan 13-16 år av mobbning genom sociala medier?

Följande frågeställningar fokuserar på tre teman, vilka vi utgått från i teori och analys.

- Nätmobbning - Hur skiljer sig nätmobbningen från den traditionella mobbningen?
- Identitet - Hur kan mobbning inom sociala medier förstås i förhållande till ungdomars digitala identitetsskapande?
- Genus - Hur kan mobbningen förstås ur ett genusperspektiv?

4. Metod

Vi har valt att använda oss av kvalitativ metod, i form av semistrukturerade intervjuer, för att samla in empiriskt material. Eftersom uppsatsens syfte är att få inblick i hur ungdomar använder sociala medier och hur mobbning på sociala medier kommer till uttryck, var det naturligt att välja intervjun som metod, för att kunna komma åt ungdomarnas egna upplevelser kring detta. Kvalitativa metoder lämpar sig dessutom bättre än kvantitativa för att generera teorier om orsakssamband, även om kvantitativa respektive kvalitativa metoder kan ses som kompletterande varandra (Østbye m.fl. 2008:243). Valet av metod är därför främst taget med praktiska för- och nackdelar i åtanke och är således inte ett ställningstagande för eller mot någon av metoderna. Som ett resultat av att Facebook, och många andra sociala medier, är begränsade så till vida att bara de man är vän med får ta del av ens information, hade det varit problematiskt att studera ungdomarnas relationer på något annat vis. Då informanterna rör sig i en slags subkultur - dit naturligt inträde inte ges - är det viktigt att i minsta möjliga mån låta intervjun färgas av egna kulturella föreställningar (Kvale & Brinkman 2009:160f), vilket vi aktivt har försökt att förhålla oss till, då vi samtalat med ungdomarna.

4.1 Deltagare

De semistrukturerade intervjuerna har genomförts med 9 ungdomar i åldrarna 13-16, vilka har anonymiserats och fått fiktiva namn. De fiktiva namnen bidrar till en mer personlig känsla då vi refererar till respondenternas egna utsagor i analysen. Ursprungligen fick vi kontakt med ungdomarna genom Facebook, där vi gick ut med en allmän förfrågan genom våra egna Facebook-konton, via en statusuppdatering. Totalt intervjuades 7 flickor och 2 pojkar, från olika städer i västra Skåne. Inför intervjun informerades respondenterna om att intervjun var frivillig och anonym, i enlighet med samtyckeskrevet. Samtyckeskrevet innebär att respondenterna ska ge sitt samtycke till att delta i undersökningen (Østbye m.fl. 2008:127), och då samtliga av våra respondenter är omyndiga har även respondenternas målsman gett sitt medgivande, antingen muntligt eller skriftligt.

4.2 Urval

Vårt val av åldersgrupp baserades på fallet Todd, nätmobbningen började när hon var 13 år och fortsatte tills hon tog sitt liv 15 år gammal. Vi valde att även inkludera ungdomar upp till 16 år då användandet av de sociala nätverken kulminerar i åldersgruppen 15-16 år (Findahl 2012:16f). Då vi är intresserade av attityd, erfarenhet och förståelse, egenskaper som utåt sätt är svåra att identifiera, vill vi inte i förväg avgränsa vår population genom ett slumpmässigt urval. Vi har istället valt ett selekterat urval; vilket innebär att informanterna har medvetenhet och kunskap kring de teman som önskas besvaras (Ekström & Larsson 2010:61). *Snöbollsselektion* innebär att de informanter som ursprungligen kontaktas genererar fler respondenter (Aspers 2007:91), vilket vi anser är en effektiv metod som vi därför har använt oss av. Snöbollsselektionen genererade i detta fall fler kvinnliga respondenter än manliga, då de kvinnliga deltagarna var mer benägna att ta med en kompis, medan pojkarna valde att inte rekommendera eller ta med en kompis till intervjutillfället. Vid de tillfällen då respondenten hade med sig en vän, var vi båda på plats och intervjuade respondenterna enskilt.

4.3 Genomförande och utrustning

Semistrukturerade intervjuer är väl lämpade för ämnet, eftersom det ger utrymme för respondenterna att tala fritt kring på förhand valda teman, med stödfrågor under varje tema (Aspers 2007:137). Vi satte upp 4-10 frågor under varje tema, dock behövde varje fråga inte ställas explicit då många av frågorna besvarades under samtalsgången. De teman vi satt upp i intervjuguiden är sociala medier, digital identitet, nätmobbning, samt fallet Amanda Todd (se bilaga 1).

Intervjuerna skedde i respondenternas hem på inbjudan av målsman eller på ett café i stadens centrum. I största möjliga mån skedde intervjuerna i avskildhet för att få respondenterna att känna sig fria att berätta om sina upplevelser. Inför intervjun presenterade vi ämnet och berättade att det skulle komma att handla om sociala medier och nätmobbning. Då vi väl var på plats med respondenterna inledde vi med att presentera oss, bjuda på fika och tala lite allmänt innan vi påbörjade själva intervjun.

Intervjuerna spelades under samtalets gång in med hjälp av funktionen röstmemo på våra iPhones, detta efter att respondenten gett sitt medgivande. Intervjuerna har sedan transkriberats ordagrant. Pauser, hummande eller egna instickande och uppmuntrande yttranden, kan vara relevanta och betydelsefulla för förståelsen av intervjun (Aspers 2007:149), och är således inkluderade i de transkriberade intervjuerna. För att vi skulle kunna se kopplingar i ett tidigt stadie mellan det empiriska materialet och de teorier vi avsåg använda, sammanställdes intervjuerna efterhand som de genomfördes, ett fördelaktigt sätt att arbeta enligt Aspers (2007:151, 155). På så sätt fick vi därtill ett bättre arbetsflöde. Då alla intervjuer transkriberats, kodades de efter intervjuguidens teman. Med hjälp av marginalmetoden fick varje tema en färgkod och markerades i marginalen (Aspers 2007: 172f), och på så vis strukturerades materialet.

Utifrån intervjuerna kan vi generalisera resultatet av våra respondenters utsagor, vilket utgör vårt empiriska material. Dock gör vi inte anspråk på att generalisera resultatet i syfte att påtala ett vidare samhällsfenomen eftersom studien endast beskriver ett fåtal ungdomars uppfattning om det fenomen vi studerar vid detta givna tillfälle. På så sätt kan vår undersökning snarare ses som ett underlag till en större, mer omfattande studie.

5. Analys

5.1 Sammanfattning av det empiriska materialet

Ungdomarna vi intervjuat är mellan 13 och 16 år, och samtliga är användare av ett eller flera sociala nätverk. Alla utom en har ett Facebook-konto. Det är svårt för respondenterna att uppskatta hur många timmar de spenderar med de sociala medierna, eftersom datorn alltid är på i bakgrunden och eftersom interaktionen sker via mobilen. De sociala medierna tycks bli en alternativ värld för ungdomarna, som implicit skiljer på verkligheten och den virtuella världen. Det finns många positiva aspekter med de sociala nätverken; respondenterna känner sig mer uppdaterade om vad händer runt omkring dem, de håller lättare kontakt med kompisar och initierar nya vänskapsband. Samtliga av respondenterna tycks vara högst medvetna om risker och konsekvenser kring deras internetanvändning, och menar att de iakttar försiktighet då de exempelvis laddar upp bilder, medvetna om att det kan vara problematiskt att ta bort material som en gång publicerats på nätverken.

Det är viktigt att definiera de olika sociala nätverken eftersom vi genom respondenternas utsagor insett att mycket fokus läggs på bilder; dvs. det visuella, på sociala nätverk såsom Instagram, Bilddagboken och delvis på Facebook. Det visuella bidrar även till den enorma reproduktion av material som vi förstått existerar. Respondenterna talar om *spridning*; hur bilder kan spridas i en ofattbar omfattning, medan det textuella inte tycks spridas i den bemärkelsen. Det textuella består bland annat i kommentarer på bilder, och det är oftast i dessa kommentarer som mobbningen tar sig uttryck. Dock berättar ungdomarna om ryktesspridning och bråk som förs på sociala medier, men detta kategoriserar de inte som mobbning, något vi återkommer till nedan.

Respondenterna har olika upplevelser kring nätmobbning, även om alla är medvetna om dess existens. Vi har identifierat en diskrepans mellan respondenternas definition av mobbning och de fenomen som försiggår i deras omgivning. Ungdomarna anser att om någon blir utsatt för kränkningar, vid ett eller flera tillfällen, ska detta betraktas som mobbning. Dock finns det grupper på Facebook, kallade "the typical" och "det tisslas om", där man utsätter en eller flera för ryktesspridning eller där andra skriver nedsättande om en specifik person. Detta tycks

dock upplevas som skämtsamt, och inkluderas således inte i ungdomarnas definition av mobbning.

Ett fåtal av respondenterna pratar med sina föräldrar om sin internetanvändning, även om skolorna och lärarna verkar engagera sig allt mer. Ungdomarna upplever att internetaktiviteterna i många fall ligger på det egna ansvaret, vilket vidare belyser hur ungdomarna upplever de sociala nätverken som en insynsskyddad subkultur.

5.2 Respondenternas definition av mobbning

De flesta av respondenterna svarade att det inte fanns någon nätmobbning i deras närhet men kände till flera fall där rykten och bilder spridits, sidor skapats kring personer och att man slutat prata med personer efter händelser som ägt rum på de sociala forumen. De flesta definierade mobbning som något som hände vid upprepade tillfällen och som gjorde den drabbade ledsen, de gör därför en åtskillnad och ser händelserna som ett enstaka tillfälle trots att de vittnar om att det kan pågå i månader. Respondenterna återkommer till teman som "bråk" och "intriger" och att det är vanligt att det sker över internet där de upplever det lättare att skriva taskiga saker eller saker som man inte vågar säga ansikte mot ansikte. De vittnar även om att det ofta kan bli så att flera lägger sig i dessa "bråk". Då uttryck som "bråk" och "intrig" ständigt återkom har vi frågat oss om det finns ett samband mellan dessa uttryck och Marwick och Boyds studie kring "drama". Kanske är det så att det blir lättare för våra respondenter att benämna mobbningen som "bråk" mellan personer och på så sätt skapa en distans till sin egen inblandning och ansvar. Eftersom de flesta av våra respondenter gör en tydlig koppling mellan makt och popularitet och mobbning och maktlöshet är det uppenbart att detta är en stor del av deras vardag i skolan och på de sociala medierna. Det skulle därför vara en risk som skulle kunna kräva en stor emotionell och psykisk påfrestning om de betraktade det som hände som mobbning (Marwick & Boyd 2011:35). Intervjuerna vittnar om hur man som utsatt ofta står ensam. I samband med att respondenten Jenny berättat om en utsatt tjej på sin skola och vi ställde frågan vems ansvar det är att säga ifrån då mobbningen sker på internet svarade respondenten följande:

“Nä det har ju inte med skolan att göra egentligen, typ om jag blir mobbad då är det ju bara upp till mig, och jag kanske inte vågar det, och då är man ju körd. Nä men, det är ju många som inte vågar säga emot. Då finns det ju inte så mycket man kan göra.” (Jenny 16 år)

Detta exemplifierar hur nätmobbningen har förflyttats från skolan, och upplevs därmed inte heller ligga på skolans ansvar. Mobbningen i den virtuella världen kan förstås som ett uttryck i en subkultur dit vi inte har tillträde, vilket vi förtydligar nedan.

5.3 Mobbning via sociala medier

Redan vid de första intervjuerna blev det för oss uppenbart att respondenterna lever i en subkultur skild från vår egen och vi gavs nu inträde till för oss annars stängda domäner. Det blir idag genom de sociala medierna lättare att hålla dessa subkulturer stängda för andras insyn och möjliga invändningar till de pågående aktiviteterna. Inställningarna på de olika forumen tillåter oss att med precision välja vem som ska få tillgång till våra publikationer (Subrahmanyam & Greenfield 2008:123) och de flesta sociala medier har verktygen att skapa slutna grupper dit endast de med en inbjudan ges tillträde. Detta gör också att de vuxnas möjlighet att ta ansvar kring vad som drabbar ungdomarna via de sociala medierna kapas (Subrahmanyam & Greenfield 2008:136). På frågan om det finns en skillnad mellan hur man mobbas på internet och hur man mobbas via sociala medier svarar Ali såhär:

“...och sen när man mobbas i skolan så är det ofta lärare som ändå finns runt omkring och sånt medan på internet... då finns det ingen som då står bakom en... asså den som blir mobbad. Så det är mycket enklare att mobba någon inom sociala medier.” (Ali 16 år)

Även de gånger då aktiviteter mellan ungdomarna på de sociala medierna når de vuxnas kännedom är det svårt för dem att ingripa eftersom de sociala medierna skapar oändliga möjligheter för reproducerandet av text och bild (Shariff 2008:29f), då budskap stoppas på ett forum sprids de istället via ett annat. I flera intervjuer framkommer hur lättklädda bilder och rykten om klamydia spridits om kvinnliga elever på intervjupersonernas respektive skolor.

Erik berättar hur lärarna försökt att ingripa genom att ta bort en exponerande bild av en kvinnlig elev som låg uppe på Facebook.

*“...Bilderna är borta, men det är ju många som har den på mobilen och sånt...
Det är ju bara att skicka vidare, den finns säkert på google också om man
söker.” (Erik 14 år)*

*“... Därför att det är ju så att hade det inte varit på Facebook då hade
kanske en person sagt det till en annan, men nu är det så att typ 3000-4000
personer som är medlem i denna gruppen (det tusslas om, förf. anmärkning),
som ens knappt vet vem man är, men de vet ändå skitsnack om en.” (Jenny
16 år)*

Detta berättar intervjupersonen Jenny vidare när vi ställt frågan om hon känner någon som har blivit utsatt för nätmobbning. Genom de sociala medierna växer ungdomarnas nätverk avsevärt vilket också påverkar hur mobbningen ter sig då räckvidden idag kan te sig oändlig. Shariff (Shariff 2008:30) nämner ett fall där en pojke i Kanada mobbades fysiskt och verbalt i skolan och hur elever sedan startade en hemsida i hans namn. Det spred sig globalt och till slut fanns det människor i Thailand som även de startade en sida med samma namn som pojken där människor samlades och gjorde åtlöje av honom, pojken berättar att förödmjukelsen online var det värsta av allt. Både detta och exemplet med Todd visar hur mobbningen idag kan nå en global nivå. De sociala medierna skapar på många sätt en värld med en erfarenhetsram (Giddens 1999:13). Den rörelse som skolungdomar i Kanada har skapat, i form av videos och grupper etc; där de uttrycker hur Todd ådragit sig sitt eget öde, kan bidra till en acceptans för och en normalisering av dessa åsikter. Våra respondenter berättar att de tagit del av bland annat videos där Amanda Todd görs till åtlöje. Vi kan inte dra slutsatsen att detta påverkar ungdomarna, men det går naturligtvis att spekulera i huruvida videorna bidrar till att ungdomar känner mindre medlidande och empati inför Amanda Todd. Enligt respondenterna tycker många i deras omgivning att Amanda Todd får skylla sig själv, det råder närmast konsensus kring detta; av deras utsagor att döma. Detta kan även ses som en konsekvens av hur det lokala skydds nätverket suddas ut till förmån för ett större men också opersonligare nät av sociala kontakter. Vid skapandet av den egna identiteten står vi idag

friare och utan de tidigare starka banden till de lokala normerna som riktlinjer vid moraliska dilemman. Detta i kombination med att ungdomarna skiljs från den verkliga erfarenheten och de verkliga konsekvenserna kan vara ytterligare en förklaring till varför denna mentalitet lever bland de intervjuade ungdomarna (Giddens 1999:46f).

Vi har i intervjuerna, så som framgår ovan, frågat respondenterna huruvida det finns människor som säger ifrån när andra blir utsatta för nätmobbning.

“Joo, men jag tror inte det hjälper. Om det är kanske två, mot, det är säkert tusen som vet om det, så tror jag inte att det hjälper..” (Erik 14 år)

“Jag tror att det är ganska svårt att stoppa mobbningen. Iallafall på internet och sånt. För där är det alltid, alltså andra personer som lägger sig i trots att de inte känner en eller så.. Då är det ganska svårt att stoppa allting.” (Ali 16 år)

5.4 Reproduktion av normer och ideal - de visuella sociala medierna

Genom ungdomarnas egna berättelser om hur tjejer respektive killar framställer sig själva på internet, tycks det uppenbart att stereotypa könsroller reproduceras och att framställningarna kan bli föremål för nätmobbning. Killar vill generellt sett vara tuffa och tjejer snygga, en klyscha som ständigt återkommer. Detta är dock inte hela bilden. Mycket handlar om att tjejer vill ha uppmärksamhet från andra av det motsatta könet, vilket tyder på att det på de sociala medierna även lever en underliggande uppfattning om att det är män som besitter definitionsmakt, och att tjejer bekräftas genom mäns uppskattning. Jenny svarar på frågan om det finns en skillnad mellan killar och tjejer gällande sättet man väljer att framställa sig själv på:

”Bildmässigt så kan man ju få sig själv att se mycket snyggare ut, man kan ju photoshoppa sönder sina bilder, om man vill ha uppmärksamhet. Och

killar gör väl kanske lite likadant, fast killar ska ju alltid verka lite tuffare än vad de verkligen är.” (Jenny 16 år)

Siri resonerar kring anledningen till att tjejer exponerar sin kropp för killar:

”Alltså man gör väl det för att, ...någon typ gillar en och tycker att de är söta och så tänker dom väl att han är snäll, då kan jag väl göra det för honom.” (Siri 13 år)

Vi tolkar detta som att Siri talar om hur tjejer söker bekräftelse och uppmärksamhet från det andra könet. Respondenten Ali, menar att tjejer som exponerar sig själva gör det för att vinna popularitet. Att mobbningen handlar om popularitet och strävan efter makt, utvecklas nedan.

Även killar funderar kring hur de framställer sitt utseende på de sociala nätverken, något som både tjejer och killar är samstämmiga kring i våra intervjuer. När vi ställer frågan till Erik angående hans funderingar kring hur han framställer sig själv på de sociala forumen svarar han följande:

”Man vill ha med fina bilder, och inte kanske när man precis har vaknat eller nåt sånt, för då kanske någon skulle kolla på en och undra vad man var för en människa.” (Erik 14 år)

De flesta verkar dock eniga om att killar inte bryr sig lika mycket om sitt utseende som tjejer och att framställningarna kan skilja sig åt något. Killarna vill ofta framhäva kroppslig styrka, och detta kommer till uttryck genom digitala bilder som laddas upp på Facebook och Instagram etc. Att män inte framhäver sitt utseende på samma sätt som kvinnor, kan bero på att utseendefixering ses som en feminin egenskap, och att om männen anammar detta feminina drag skulle det indirekt innebära en degradering av mäns dominant position över kvinnor (Manago et al. 2008:455). När ungdomarna har fått spekulera i vad en kille kan tänkas bli mobbad för på nätet återkommer ofta ord som “gay” och “böj”. Respondenten Amelia berättar, i samband med frågan om mobbningen ter sig annorlunda beroende på om

det är en kille eller en tjej som blir utsatt, att när tjejer blir mobbade för sitt utseende blir de kallade fula, medan killarna blir kallade för "gay".

"Tjejer de vill vara fina och snygga och sånt och de vill ju inte att någon annan ska tycka att de är fula och sånt. Och då så tänker de jättemycket alltså mycket på sitt utseende och då så kanske tjejerna ... blir jätteledsen om någon skriver såhär att hon är ful eller så. Fast killen blir kanske ledsen då för att de skriver att han är gay eller någonting." (Amelia 13 år)

Att ungdomar påverkas av mediernas framställningar av normer och ideal, är något som bekräftas i våra intervjuer. Inez berättar att det blir väldigt utseendefixerat på de sociala forumen och vi ställer frågan vad hon tror att utseendefixeringen beror på.

"Alltså, i grund och botten tror jag att det har med medierna att göra, i och med att de ställer så höga krav, de liksom lägger ut dom här bilderna på modeller som är size zero, och då lägger andra ut och visar att kolla här "jag är också så smal", så andra lägger ut bilder på sig själv för att leva upp till dom andra bilderna." (Inez 16 år)

Alla respondenter resonerar inte fullt lika bildligt kring anledningarna till utseendefixering etc., utan menar att det handlar om vad man har för intressen, men resonerar inte kring hur och varför intressena uppstått.

Internet som en fristad där tjejer kan frigöra sig från uppfattningen om att de ska vara tillbakadragna och oskuldsfulla, verkar vara en positiv utveckling som uppenbaras på anonymiserade online-chattar (Stern 2007:73, Subrahmanyam, Greenfield & Tynes 2004:662). Inom de sociala nätverk där man använder sitt riktiga namn, eller på annat sätt uttrycker sin riktiga identitet, tycks detta dock inte vara fallet. Inez berättar att tjejer sällan vågar skriva kommentarer kring killars bilder och vi frågar henne varför hon tror att tjejer inte vågar skriva på samma sätt varpå hon svarar:

"...om det är en kille som lägger ut så är det nog flest killar som kommenterar, för jag tror inte att tjejerna vågar på det sättet. ...det kan bero på att tjejer alltid har varit underlägsna mannen, och då vill man liksom inte kommentera för man tänker "nä men jag kommenterar inte, jag vet inte vad han tycker, och vad han sprider för rykten om mig". Man struntar hellre i att säga någonting." (Inez 16 år)

5.5 Individualiseringen som en bidragande faktor

I takt med individualismen och masskommunikationens framfart förändras också relationerna och den tidigare strävan efter grupp tillhörighet minskar (Bjereld & Demker 2011:27ff) vilket kan vara en bidragande orsak till den svaga mobiliseringskraften kring ett motstånd. Det blir i intervjuerna svårt för respondenterna att se en helhet kring fallet med Todd, de beskriver hur det till stor del är hennes eget ansvar då det är hon som frivilligt har publicerat bilden. Detta upplevde vi som märkligt, hur de inte moraliskt resonerade kring de som utsatt Todd för hot, mobbning och misshandel, till den grad att hon valde att ta sitt liv, utan istället lade hela skulden på individen Todd. Bjereld och Demker beskriver denna utveckling där allt mer läggs på den enskilda individens ansvar och hur det samhälleliga ansvaret och engagemanget försvagas genom att allt färre är villiga att delta (Bjereld och Demker 2011:71f).

En annan aspekt är att respondenterna gör en tydlig skillnad på verkligheten och det som händer på de sociala medierna. Samtliga respondenter skiljer explicit mellan internet och verklighet. Det finns därtill en samstämmighet i respondenternas svar som talar om att man vågar mycket mer på internet när det inte är någon som ser och en upplevelse av att man inte behöver stå för det man säger på samma sätt som vid interaktion ansikte mot ansikte. På frågan huruvida han har ett annat slags umgänge på internet än i verkligheten svarar Ali:

"Ja. Det är lättare att prata (på internet, förf. anmärkning) än att säga vad man tycker i verkligheten och så. Och det är ingen som kollar på en så eller om du förstår?" (Ali 16 år)

“För då kan man ju bara sitta och skriva hela tiden fast på riktigt så måste man ju verkligen säga det man tycker ...istället för på mobilen eller på datorn, då kan man ju skriva vad som helst. Utan att man tänker efter. Fast sen på riktigt så tänker man ju såhär ja men ska jag verkligen säga detta eller... Ja det blir mycket läskigare att se hur den personen reagerar och hur den svarar på det eller hur den säger emot”. (Amelia 13 år)

Detta ser vi som en effekt av urbäddningsmekanismerna, som bryter loss interaktionen från den bestämda platsen (Giddens 1999:31), i kombination med att vi skiljs från de verkliga händelserna som istället ersätts av medierade versioner kan vara en bidragande faktor till denna åtskillnad mellan verkligheten och medierna (Giddens 1999:14ff). Vi möter rutinmässigt fruktansvärda händelser genom medierna, men att möta de i verkligheten är psykologiskt problematiskt (Giddens 1999:38) och det kan tänkas att det blir svårare att hantera då vi ständigt skiljs från de verkliga erfarenheterna.

5.6 Sexualiserade bilder - den dubbla bestraffningen

Vi drar slutsatsen att de vanligt förekommande sexualiserade bilderna som cirkulerar på de sociala nätverken, är en reproduktion av de rådande normer och ideal som existerar i samhället och i medierna. Fallet Amanda Todd kan ses som ett exempel på hur den *dubbla bestraffningen* kan ta sig uttryck. Amanda Todd försökte efterleva rådande normer och ideal, genom att exponera sin kropp på ett sexualiserat vis. Trots att detta anses vara normen, resulterade Todds handlande i mobbning och trakasserier. Våra respondenter som talat om fallet vittnade om att det fanns en samstämmighet i deras umgängeskrets, att Todd fick skylla sig själv och i extrema fall menade respondenterna att personer i deras omgivning ansåg att Todd var en hora. Detta kan dels ses som att Todd blir dubbelt bestraffad, men kan också ses som en konsekvens av den avpersonalisering som sker kring kommunikationen genom sociala medier (Subrahmanyam & Greenfield 2008:136f), men även som ett tecken på individualiseringen, eftersom Todd anses vara tvungen att ensam bära det fulla ansvaret för sitt handlande.

När Todd la ut Youtube-videon där hon berättade om den mobbning hon blivit utsatt för, ansågs även detta vara fel, och blir på så vis en del av den dubbla bestraffningen. Respondenterna berättar att det fanns mängder av sidor och kommentarer kring Amanda Todd på Facebook och att många ansåg att Todds video bara vara ännu ett försök att få uppmärksamhet och medlidande. Ali svarar på frågan varför han tror att människor fortsätter att trakassera Todd även efter hennes död:

”Jag tror att de tycker att det är hennes egna fel. Att det är bara löjligt att lägga upp så. Alltså det är ju.. om det skulle hända mig så skulle jag försöka ta kontakt med nån. Nån vuxen eller nån som kan hjälpa mig. Istället för att lägga ut.. en video på internet.” (Ali 16 år).

I samband med frågan hur hon hört talas om Amanda Todd berättar Inez vidare:

”...hon gör det för andra för att de ska känna medlidande och sånt för henne, det är för att hon är liksom en “attention whore”, hon vill ha allas uppmärksamhet mot sig. ...För det har ju hänt fler gånger att tjejer kommer ut och berättar att de blev våldtagna ... då känns det som samtidigt som de vill berätta för omvärlden att det finns folk som blir våldtagna som blir utsatta för sånt här, så vill de samtidigt att folk ska tycka extra synd om dem.” (Inez 16 år).

Den enda respondenten som inte på förhand kände till fallet Todd, hade heller inte ett Facebook-konto, vilket kan ses som ett samband. Respondenten Hilda hade uppfattningen om att den här typen av händelser inte var vanliga i Sverige eller någon annanstans, vilket också kan vara ett tecken på att hon inte blir lika exponerad för denna typ av företeelser eftersom hon inte rör sig inom de sociala medierna där det förekommer. Alla de andra respondenterna, hade kännedom om Todd och de flesta hade fått information om fallet via länkar på Facebook. Många menade därtill att det är mycket troligt att något liknande hade kunnat hända i Sverige. Respondenten Erik berättar om en klasskamrat som blivit utsatt för trakasserier och mobbning, nästintill identiskt fallet med Amanda Todd, detta berättar han då vi ställt frågan om han känner någon som utsatts för mobbning på nätet:

”...En tjej som heter XX, ... hon hade skickat en bild på sina, ja, bröst till sin pojkvän, så hade dom gjort slut, så hade han lagt ut den på Facebook så hade de spridit det ja över jättemycket, så att alla fick reda på det. Så hon blev väldigt utsatt för det. ...Väldigt många skrev taskiga saker till henne, så hon blev jättemobbad utav hur många som helst. ...Fast hon, XX, tog ju inte livet av sig. Det har ändå gått ett tag, typ kanske 4 månader, och det är ändå kvar.” (Erik 14 år)

Efter att intervjun med Erik avslutats kom det fram att bilderna på Eriks klasskamrat även spridits till den utsatta flickans pappas arbete, vilket fick påföljden att även pappan till den utsatta flickan blev mobbad på sin arbetsplats. Slutligen bestämde han sig för att säga upp sig, eftersom att han inte orkade med kommentarerna från kollegorna.

5.7 Att nå popularitet - en slags maktutövning

De flesta av informanterna menar att mobbningen beror på att mobbaren är feg och avundsjuk. En del menar att mobbningen är ett sätt att nå popularitet bland andra ungdomar, och att det ofta beror på att mobbaren mår bättre av att trycka ner andra och således göra andra mindervärdiga. En slags hierarki bland ungdomarna tycks existera, som i grund och botten handlar om att utöva makt. När vi frågar Jenny vad hon tror att mobbning beror på svarar hon:

”Det finns många som mår bättre av att trycka ner andra, om man trycker ner andra så hamnar man högre upp själv, det är väl så de tänker. Mobbarna vill hamna högst upp, de vill ha makt. Dom tror att de kan få det genom att andra mår dåligt, och det får de ju tekniskt sett också. Jag menar, en mobbare har ju mer respekt än en mobbad. ... Det hade aldrig hänt någonting med personen som mobbar någon, för dom är ju liksom; jaha det är han. Men är det en snubbe som blir mobbad, ... ja det är han mesen liksom. Då kan man hålla på med honom.” (Jenny 16 år)

Ali svarar när vi undrar om det är en stor skillnad i socialt stöd mellan den som mobbar och den som blir utsatt:

”Det är ofta de populära och coola som mobbar de ... som är mera för sig själva och engagerar sig i skolan. Ja, det kan uppstå att de börjar bråka och det är typ oftast den som är den coolaste och populäraste som typ vinner. Ja, alltså om det är inom den gruppen så är det oftast den som har mest makt (som vinner) ... , den som är typ ledare eller så.” (Ali 16 år)

Vidare svarar Erik på om han tror att mobbningen skiljer sig beroende på om det är en tjej eller kille som blir utsatt:

”Jag tror inte det är lika många killar som mobbar varandra på samma sätt som tjejer gör. Dom (tjejerna) gör ju säkert också det för att vara lite taskiga och för att få uppmärksamhet utav killarna, som tycker det är typ, coolt.” (Erik 14 år)

Mobbningen går ut på att vinna popularitet, makt och respekt, av respondenternas utsagor att döma. Att tjejerna mobbar varandra för att få uppmärksamhet hos killarna, kan kopplas till Berit Ås härskartekniker. Kvinnor som kommer i hög ställning hamnar ofta där på mäns premisser, då de lärt sig att förtrycka kvinnor på samma sätt som män gör. Detta förtydligar hur mobbningen kan förstås som ett maktspel mellan mäktig och maktlös. Härskarteknikerna behöver således inte nödvändigtvis inte illustrera en kamp mellan män och kvinnor specifikt (Lönnroth 2008:98f), vilket gör denna härskarteknik till ett användbart begrepp.

6. Konklusion

Vår studie visar att nätmobbningen skiljer sig från den traditionella mobbningen bland annat genom att ungdomarna gör skillnad mellan verkligheten och den virtuella världen. Ungdomarna uttrycker en större lätthet att skriva saker på internet, de vittnar om hur man lättare tar till hårda ord och hur mycket av de elakheter som sägs på internet sägs i ett visst samförstånd mellan parterna. Ett samförstånd kring att det som försiggår är på skoj, något som dock ofta urartar då interaktionen på internet, skild från sin kontext, lätt bidrar till missförstånd. Denna skiljeväg mellan interaktionen och den bestämda platsen skapar en slags fristad på internet där ungdomarna uttrycker sig fritt och inte upplever att de behöver ta samma ställningstagande kring moraliska tvivelaktigheter. I takt med att vårt sociala liv digitaliseras vinner vi på många sätt större frihet och mer flexibilitet. Dock anser vi i enlighet med Bauman (2011:109) att priset för denna nya frihet, blir att vi offerar vår trygghet, något som blir tydligt när man ser till den nätmobbning som existerar i den virtuella världen.

Något vi upplevde problematiskt vid insamlandet av det empiriska materialet var vårt val av åldersgrupp, även om det inte är många år som skiljer respondenterna åt så är det händelserika år vad gäller identitetsskapandet. Respondenternas förmåga att resonera och sätta ord på händelser och upplevelser i sin vardag skiljde sig åt beroende på vilken ålder de innehade. Dock fann vi i de flesta fallen att de trots skilda uttryck vittnade om liknande upplevelser. En slutsats som vi i samstämmighet med våra respondenter har gjort är att man som utsatt står i det närmaste ensam inför mobbningen via nätet. Vi kan se en tydlig tendens att det fulla ansvaret läggs på individen, både vad gäller i rollen som offer och förövare. En mentalitet lever bland ungdomarna där man med lätthet fördömer individer och deras enskilda handlingar, utan att se en helhetsbild och ta hänsyn till omständigheter och andras roll kring individens agerande.

Vi drar även en koppling mellan mobbning och respondenternas återkommande uttryck i form av "bråk" och "intriger". Då det krävs en stor emotionell risk och social utsatthet att definiera sig själv som "mobbare" eller "mobbad" blir det lättare att se på mobbningen som händelser skilda från varandra. Vi ser detta som en försvarsmekanism från ungdomarnas sida för att upprätthålla den önskvärda självbild de är i behov av för att hantera sin sociala vardag.

Då det visuella genom delandet av bilder på de sociala forumen blivit en allt större del av ungdomarnas vardag har dessa visuella uttrycksformer också tagit en större plats i deras identitetsskapande. Det sociala nätverkandet bidrar till att presentationen av självet och en definierad identitet blir allt viktigare. Genom att noga välja vilka bilder man delar, med vilka och när blir de sociala medierna en arena för en ständig övning i självpresentation. Mobbingen och exponeringen via de sociala forumen kan även ses som en del i ungdomarnas identitetsskapande, där de genom dessa uttryckssätt försöker vinna popularitet och klättra i hierarkin. På så sätt har vi upptäckt ett samband mellan det digitala identitetsprojektet och nätmobbingen i enlighet med våra frågeställningar. Ett underliggande tema som vi identifierat under arbetets gång är hur mobbing blir en maktutövning ungdomarna emellan. Att strävan efter popularitet även är en strävan högre upp i hierarkin. Mobbingen blir ett verktyg för att förflytta någon annan längre ner i hierarkin och därmed göra den andra personen mindervärdig. Detta synsätt hade naturligtvis även kunnat problematiseras ytterligare genom att vidare knyta det an till utförligare teorier.

6.1 Slutdiskussion

Vi kan se att den omspannande spridningen är något som utmärker mobbingen via de sociala medierna. Genom dessa medier kan rykten och exponerande eller omgjorda bilder reproduceras i oändliga upplagor, som kan nå ut till tusentals människor, vilket gör det betydligt svårare att sätta stopp för den pågående mobbingen. De sociala mediernas möjlighet att specificera vilka som får åtkomst till sidorna är något som ytterligare försvårar de vuxnas inblandning vad gäller nätmobbingen bland ungdomar. Vad som är förbryllande är att många ungdomar tycks utsätta sig för risken för trakasserier, då de lägger upp material på de sociala nätverken, i form av bland annat exponerande bilder. Baserat på respondenternas resonemang kring popularitet och uppmärksamhet, kan man anta att det är ett uttryck för att ungdomarna vill bli sedda. Att målet är att få uppmärksamhet till varje pris, oavsett om det leder till kränkningar och i värsta fall mobbing.

Vi har sett tendenser till att mobbingen skiljer sig mellan tjejer och killar, där tjejerna tycks vara mer utsatta för nätmobbing. Genusperspektivet var viktigt att applicera, då det är tydligt

att de sociala mediernas visuella karaktär bidrar till att nätmobbningen kommer att handla mycket om utseende och sexualitet. Ungdomarnas interaktion på de sociala medierna handlar i stor mån om att förmedla bilder, och det textuella består till stor del av responsen till följd av en uppladdad bild. Det är ofta här trakasserier och kränkningar kommer till uttryck. Vi kan se tydliga kopplingar till fallet Amanda Todd, att en respondent dessutom kände till ett nästintill identiskt fall, vilket innebär att vi kan dra slutsatsen att det dessvärre existerar liknande fall även i Sverige.

Vår studie har haft som syfte att utforska ungdomars erfarenheter av nätmobbning, vilket låtit oss beröra olika aspekter av området, vari vi ser möjligheter till vidare forskning. Den globala spridningens inverkan på mobbning som oftast drabbar en enskild individ är ett fenomen som vi anser bör utforskas vidare. Det skulle även vara av intresse att fördjupa sig vidare i de teman vi utgått från, och därtill specifikt undersöka nätmobbningen som ett maktuttryck; det underliggande tema vi upptäckte under forskningsprocessens gång.

Citatet ur Amanda Todds Youtube-video, ser vi som ännu ett uttryck för den pågående individualiseringen: "I have nobody, I need someone." Ungdomarnas sociala skyddsnät har inte en etablerad plats i den virtuella världen och de måste därför, i de flesta fallen, möta den överväldigande mobbningen online i ensamhet.

Referenslitteratur:

Aspers, Patrik. (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.

Bauman, Zygmunt. (2011). *Collateral Damage: Social ojämlikhet i en global tidsålder*. Göteborg: Daidalos.

Best, Joel. (2001). *Damned lies and statistics: untangling numbers from the media, politicians, and activists*. Berkeley: University of California Press.

Bjereld, Ulf & Demker, Marie. (2011). *Den nödvändiga politiken: makt och motstånd i en individualiserad tid*, 1:a upplagan. Stockholm: Hjalmarson & Högberg.

Ekström, Mats & Larsson, Larsåke. (2010). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Findahl, Olle. (2012). *Svenskarna och internet*. [Elektronisk resurs] <https://www.iis.se/docs/SOI2012.pdf> (hämtad 2012-11-28) Stockholm: Stiftelsen för internetinfrastruktur.

Gauntlett, David. (2008). *Media, gender and identity: an introduction*, 2:a upplagan. London: Routledge.

Giddens, Anthony. (1999). *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.

Kvale, Steinar & Brinkman, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lönnroth, Ami. (2008). *Förbannad är jag ganska ofta: samtal med Berit Ås*. Stockholm: Ordfront.

Manago, Adriana, Graham, Michael, Greenfield, Patricia & Salimkhan, Goldie. (2008). "Self-presentation and gender on MySpace" i *Journal of applied developmental psychology*, Volume 29, pp. 446-458.

Marwick, A & Boyd, D. (2011). "Why cyberbullying rhetoric misses the mark" artikel i *New York Times* [Elektronisk resurs] hämtad (2012-11-20): http://www.nytimes.com/2011/09/23/opinion/why-cyberbullying-rhetoric-misses-the-mark.html?_r=0

Shariff, Shaheen. (2008). *Cyberbullying Issues and solutions for the school, the classroom and the home*. London: Routledge.

Stern, T., Shayla. (2007). *Instant identity: adolescent girls and the world of instant messaging*. New York: Lang.

Subrahmanyam, Kaveri, Greenfield, Patricia & Tynes, Brendesha. (2004) "Constructing sexuality and identity in an online teen chat room" i *Journal of Applied Developmental Psychology*, Volume 25, pp. 651-666.

Subrahmanyam, Kaveri & Greenfield, Patricia. (2008). "Online Communication and Adolescent Relationships" i *The Future of Children*, Volume 18, Number 1, pp. 119-146.

Østbye, Helge, Knapskog, Karl, Helland, Knut & Larsen, Leif Ove. (2003). *Metodbok för medievetenskap*. Malmö: Liber.

Övriga källor:

Youtube-video 1. (2012). *Amanda Todd's Story: Struggling, Bullying, Suicide, Self Harm*. [Elektronisk resurs]: <http://www.youtube.com/watch?v=ej7afkypUsc>

Youtube-video 2. (2012). *Amanda Todd: Do You Still Feel Sorry For Her After Seeing This?*. [Elektronisk resurs]: <https://www.youtube.com/watch?v=3CCWzf21UOY&feature=related>

Bilaga - Intervjuguide

1. Sociala medier

- Hur mycket tid spenderar du med sociala medier varje dag? Vilka sociala medier?
- Upplever du att umgänget på internet blir en slags gemenskap?
- Tycker du att det är viktigt att vara en del i gemenskapen på internet?
- Vad är skillnaden med att umgås på internet jämfört med att umgås ansikte mot ansikte?
- Finns det saker som du känner att du kan göra på internet, som du inte kunnat göra i “verkligheten”?

2. Digital identitet

- Funderar du över hur du framställer dig själv på internet?
- Funderar du kring hur andra framställer sig själva på internet? Skiljer det sig mellan pojkar och flickor?
- Har du gjort saker på internet som du sen önskar att du inte gjort?
- Finns det vissa saker du inte skulle kunna skriva på nätet tex i en chatt eller bilder du undviker att lägga upp?
- När du skriver saker på nätet eller lägger upp bilder, hur tänker du kring att de ligger där för alltid sen?
- Pratar du med vuxna om användandet av internet? Vet vuxna runt omkring dig om vad du gör på på internet?
- Vems ansvar är det som händer på internet? Det är ju ganska svårt att kontrollera vad som händer på internet, tycker du att föräldrar eller lärare borde lägga sig i mer?

3. Amanda Todd

- Amanda Todd, känner du till henne? Vad tänker du om det?
- Tror du att det är vanligt att detta händer? Händer detta i Sverige tror du?
- Varför tror du att en del fortsätter att skriva dumma saker om Todd fortfarande?
- Tror du att en liknande sak hade kunnat hända en kille? Hur hade mobbningen då sett ut?

4. Nätmobbing

- Känner du någon som varit utsatt för mobbning på nätet? Har du hört om någon eller sett någon bli mobbad på nätet? Händer det att någon säger ifrån?
- Om du känner någon som varit utsatt på nätet, har det varit kompisar till den personen eller främlingar som skrivit elaka saker/trakasserat.
- Vad tycker du räknas som mobbning?
- Vad handlar nätmobbningen om?
- Vad tror du att nätmobbning beror på?
- Är det ok om båda är “med på det”? Hur vet man att båda är “med på det”?
- Brukar du och dina vänner på kul kalla varandra för olika saker som kanske inte är helt schyssta (om man skulle säga det till någon annan)?
- Är det någon skillnad på annan mobbning, som mobbning i skolan tex och när man mobbar någon på nätet?
- Blir tjejer och killar mobbade på samma sätt tror du?
- Är det lika farligt när det skrivs på nätet? Tar man det på samma allvar om någon skriver något taskigt eller om någon säger det rakt till en?